

МІНІСТЕРСТВО ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Комунальна установа «Рекреаційний центр Криворудський» Полтавської обласної ради
Департамент культури і туризму Полтавської обласної державної адміністрації
Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління
Хорольський ботанічний сад

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Полтавська державна аграрна академія
Департамент освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації
Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені М.В. Остроградського
Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді
Криворудський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів
Семенівської селищної ради Полтавської області

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ

Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського
Рада ботанічних садів і дендропарків України
Полтавське відділення Українського ботанічного товариства
Полтавська обласна організація Українського товариства охорони природи

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Біорізноманіття: інноваційна діяльність
у системі екології й освіти»
(присвячена 60-річчю заснування дендропарку
загальнодержавного значення «Криворудський»)

3-4 червня 2021 року

Крива Руда – 2021

БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛУЧНОЇ ФЛОРИ ОКОЛИЦЬ
С. ВЕРБИНЕ ЛУБЕНСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Жук Марина 48

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДОВОГО СКЛАДУ ГРИБІВ-МАКРОМІЩЕТІВ
ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «КРИВОРУДСЬКИЙ»
Календарь Оксана 50

ЗМІНИ ВОДНОЇ ФЛОРИ НА ТЕРИТОРІЇ МІСТА ПОЛТАВИ
ЗА ОСТАННІ 90 РОКІВ
Клепець Олена 55

ОСОБЛИВОСТІ РОСЛИННОГО ПОКРИВУ БАСЕЙНУ
РІЧКИ СУЛИ
Колісник Таїсія 59

ОЗЕЛЕНЕННЯ ТАХТАУЛІВСЬКОГО НВК ім. САМІЙЛА ВЕЛИЧКА:
ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Купченко Ольга, Клинов Юрій 60

ДОМІНУЮЧІ ХВОРОБИ КЛЕМАТИСУ В ПОЛТАВСЬКОМУ
РЕГІОНІ
*Посплова Ганна, Коваленко Нінель, Нечипоренко Наталія,
Онїшко Валентина* 64

БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОВОЧЕВИХ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН
Скрипник Олексій 67

ВИДОВИЙ СКЛАД ДЕНДРОФЛОРИ ПАРКУ ДИТЯЧОГО
ПОЛІКЛІНІЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ № 3 М. ПОЛТАВА
Шкура Тетяна 71

ІНТРОДУКЦІЯ РОСЛИН У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

РОЗШИРЕННЯ КОЛЕКЦІЇ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН СИРЕЦЬКОГО
ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО
ЗНАЧЕННЯ
Глухова Світлана, Михайлик Світлана 73

ДОМІНУЮЧІ ХВОРОБИ КЛЕМАТИСУ В ПОЛТАВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Поспєлова Гачна, Коваленко Нінель, Нечипоренко Наталія

Полтавська державна аграрна академія

Овїнко Валентина

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

Клематиси (*Clematis* L.) – декоративні виткі рослини з родини Жовтецевих (*Ranunculaceae* Juss.), поширені у помірних і тропічних зонах Азії, Північної та Південної Америки, в Африці [2-4]. Рід об'єднує близько 300 видів, 2000 різновидів та сортів, що активно культивуються у декоративному садівництві в усьому світі і все більше поширюються в Україні. Серед них зустрічаються як листопадні, так і вічнозелені види [1, 2, 8].

Клематиси використовуються в озелененні міських парків, приватних територій як солітер і в групових посадках, для оздоблення стін будинків, балконів, веранд, альтанок, при оформленні пергол, трельяжів, для декорування огорож, створення арочних композицій та вертикальних поверхонь [8].

Зниження декоративності, довговічності, зменшення періоду цвітіння, рясності квітування, в'янення пагонів у другій половині вегетації і випадання рослин даного виду зі штучно створених ландшафтів, на нашу думку, пов'язано з ураженням клематису хворобами грибкової етіології, шкідниками та нематодами. За даними П. Пайрона (P. Rigone, 1978), на клематисі зареєстровано понад 25 видів шкідливих організмів [9].

Об'єктом наших досліджень стали інфекційні хвороби викликані фітопатогенами. Розвиток і поширення інфекційних патологічних процесів значною мірою залежать від впливу кліматичних предикторів (температура і вологість навколишнього середовища), і саме за їх сприятливого співвідношення розвиваються епіфітотії.

Вивчення домінуючих хвороб клематису проводили в період вегетації у парках, скверах, приватному секторі м. Полтави та його околиць з використанням загальноприйнятих методик (візуально та у лабораторних умовах) [5].

Фітопатологічний моніторинг здійснювався регулярно протягом вегетаційних періодів 2016-2020 років. За цей час на рослинах

клематису різних сортів виявлено симптоми хвороб, переважно грибної етіології. Кожного року реєструвалися: борошниста роса (36,5%), іржа (21,5%), фузаріозний вілт (12,5%), септоріоз (6,5%), аскохітоз (6,0%) та інші типи інфекції (17,0%) (рис. 1).

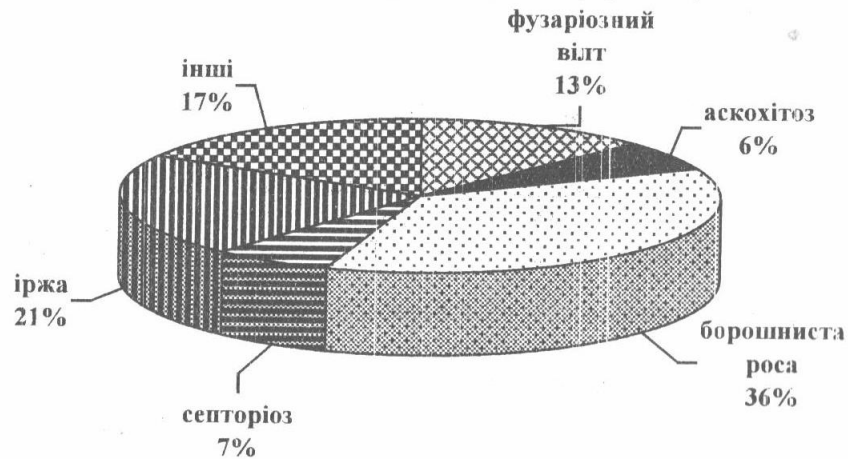


Рис. 1. Поширеність хвороб клематису в умовах урболандшафтів м. Полтави

Роки досліджень були неоднорідними за кліматичними умовами, в зв'язку з чим динаміка хвороб варіювала. За нашими спостереженнями, сприятливими для розвитку плямистостей (септоріоз і аскохітоз) були 2016 та 2019 рр. Борошниста роса з різною інтенсивністю розвитку реєструвалася протягом всіх років дослідження, переважно у нижньому ярусі стеблостою. Іржа активно поширювалась за наявності краплинної вологи (рясні роси). В 2019 та 2020 рр. нами відмічалось в'янення окремих пагонів, спричинене грибами роду *Fusarium*. У подальшому спостерігалось наростання такого типу інфекції, що в деяких випадках призводило до загибелі рослин.

Серед збудників некрозів листків найбільш поширеними виявилися гриби родів *Ascochyta* і *Septoria*: *A. clematidina* Thüm., *Septoria clematidis* Rob. et Desm. [6, 9]. Так, симптоматичною ознакою аскохітозу є поява на стеблах і листках бурих плям, які згодом світлішають. Плями на листках розташовуються переважно по краях, з часом можуть охоплювати всю листову пластинку. Уражені листки засихають. На стеблах утворюються білувато-сірі плями з плодовими тілами нестатевого розмноження – пікнідами. Уражені тканини мацерують (розм'якшуються).

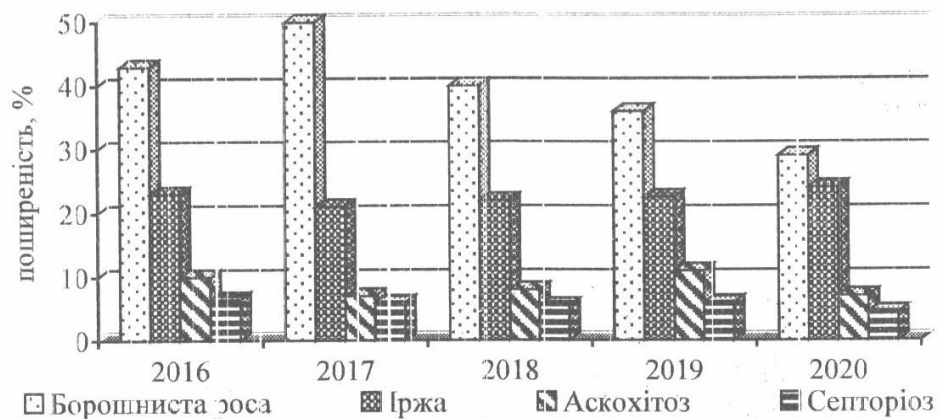


Рис. 2. Поширеність хвороб клематису за роками досліджень

Септоріоз або біла плямистість листків з'являється у вигляді дрібних бруднувато-білих плям з білою облямівкою. З часом у центрі плям стають помітними плодові тіла гриба – пікніди. Листки буріють і опадають. Хвороба швидко прогресує і викликає відмирання не лише листків, а й стебел.

Домінуючою хворобою за роки досліджень була борошниста роса, виникнення якої спричинюють фітопатогенні гриби *Erysiphe communis* Grev. f. *clematidis* Jacz [7]. Хвороба уражує всі надземні органи рослини – листки, молоді пагони та квітки. Вони вкриваються білим борошnistим нальотом (міцелієм), під яким тканини чорніють і відмирають. Уражені органи деформуються, ріст і цвітіння припиняються. При сильному ураженні рослина гине. Максимальне поширення борошnistой роси спостерігається у червні-серпні [2, 6, 7].

Протягом досліджуваного періоду часто діагностувалася на рослинах клематису іржа, збудником якої є фітопатогенний гриб *Aecidium clematidis* DC (*Puccinia* spp.). Навесні на листках, пагонах і черешках з'являються оранжеві подушечки – спороношення гриба. Уражені пагони деформуються, листки в'януть [3, 6]. Клематис – проміжний господар для збудника іржі, на ньому розвиваються спермагоніальна і ецидіальна стадії збудника. Основний господар – пирій, на якому формуються уредо- і теліоспори.

Таким чином, протягом 2016–2020 років в урболандшафтах м. Полтави серед хвороб клематису домінували борошниста роса, іржа, аскохітоз, септоріоз і фузаріозний вілт. При культивуванні клематису в умовах Лісостепу України необхідним є постійний посилений контроль за технологією вирощування культури. Проведені дослідження сприятимуть становленню та розвитку декоративного квітникарства на Полтавщині.

Список використаних джерел:

1. Бескаравайная М.А. Клематисы. – К.: Урожай, 1989. – 144 с.
2. Донюшкина Е.А., Зубкова Н.В. Клематисы. – М.: Кладезь-Букс, 2012. – 96 с.
3. Риекстиня В. Э., Риекстиныш И. Р. Клематисы. Л.: Агропромиздат. Ленингр. отд-ние, 1990. 287 с.
4. Свитковская О.И. Клематисы. Экскурсия по коллекции. – Минск: Центральный бот. сад Беларуси, 2005. <http://hbc.bas-net.by/cbg>
5. Кулешов А.В., Білик М.О. Фітосанітарний моніторинг і прогноз: Навчальний посібник. – Харків: Еспада, 2008. – 512 с.
6. Поспелова Г.Д., Коваленко Н.П., Коваленко І.А. Виявлення та діагностика хвороб клематиса (*Clematis* L.) // Біологія та екологія. – 2019. – Т. 5. – № 1. – С. 19–24.
7. Рябченко А.С., Дымович А.В., Трубина Н.Н. Диагностика пораженности клематисов мучнистой росой с помощью методов сканирующей электронной и конфокальной лазерной микроскопии // Охрана и защита лесов. – 2017. – № 3. – С. 67–73.
8. Чебанная Л.П. Перспективные сорта клематиса группы *Integrifolia* в Ставрополе // Вестник АПК Ставрополя. – 2020. – № 1(37). – С. 75–78.
9. Pirone P. Diseases and Pests of Ornamental Plants. – John Wiley & Sons. Toronto, 1978. – 584 с.

УДК 615.322:635

БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОВОЧЕВИХ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН

Скрипник Олексій

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

Лікарські рослини є одним з найголовніших джерел сировини для хіміко-фармацевтичної промисловості та виготовлення ліків. В останні роки медицина досягла значних успіхів у створенні синтетичних препаратів. Проте лікарські рослини і в наш час не втратили свого значення, а при лікуванні деяких захворювань вони домінують, так 70–80% препаратів для лікування захворювань серця, печінки, шлунково-кишкового тракту становлять препарати з лікарських рослин [2]. Лікувальна дія рослин пов'язана майже виключно зі специфічними хімічними речовинами, що містяться в них. Актуальність використання овочевих лікарських рослин значно зросла за останні десятиріччя. Це зумовлено тим, що сьогодні ми є свідками терапевтичних невдач та ятрогенних ускладнень. За даними ВОЗ 2,5-5% госпіталізованих хворих

БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛУЧНОЇ ФЛОРИ ОКОЛИЦЬ С. ВЕРБИНЕ ЛУБЕНСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Жук Марина</i>	48
--	----

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДОВОГО СКЛАДУ ГРИБІВ-МАКРОМІЦЕТІВ ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «КРИВОРУДСЬКИЙ» <i>Календарь Оксана</i>	50
---	----

ЗМІНИ ВОДНОЇ ФЛОРИ НА ТЕРИТОРІЇ МІСТА ПОЛТАВИ ЗА ОСТАННІ 90 РОКІВ <i>Клепець Олена</i>	55
--	----

ОСОБЛИВОСТІ РОСЛИННОГО ПОКРИВУ БАСЕЙНУ РІЧКИ СУЛИ <i>Колісник Таїсія</i>	59
--	----

ОЗЕЛЕНЕННЯ ТАХТАУЛІВСЬКОГО НВК ім. САМІЙЛА ВЕЛИЧКА: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ <i>Купченко Ольга, Клинцов Юрій</i>	60
---	----

ДОМІНУЮЧІ ХВОРОБИ КЛЕМАТИСУ В ПОЛТАВСЬКОМУ РЕГІОНІ <i>Поспелова Ганна, Коваленко Нінель, Нечипоренко Наталія, Онїшко Валентина</i>	64
--	----

БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОВОЧЕВИХ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН <i>Скрипник Олексій</i>	67
--	----

ВИДОВИЙ СКЛАД ДЕНДРОФЛОРИ ПАРКУ ДИТЯЧОГО ПОЛІКЛІНІЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ № 3 М. ПОЛТАВА <i>Шкура Тетяна</i>	71
---	----

ІНТРОДУКЦІЯ РОСЛИН У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

РОЗШИРЕННЯ КОЛЕКЦІЇ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН СИРЕЦЬКОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ <i>Глухова Світлана, Михайлик Світлана</i>	73
--	----